

Излази сваке недеље
на читавом табаку.

Дописи пишу се уред-
ништву, а претплата и
огласи А. Пајевићу у Н. Сад.

Г Л А С Н А Р О Д А.

Цена је листу:
на годину 3 фор.
на осам месеци . . . 2 "
на четир месеца . . . 1 "
за Србију годишње 4 "

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ 5 НОВЧ. ОД СВАКЕ ВРСТЕ И 30 НОВЧ. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ. ЦЕНЕ СУ ЗНАТНО НИЖЕ ЗА ОНЕ
ОГЛАСЕ, КОЈИ ШТО ЧЕШЋЕ ИЛИ У ШТО ВЕЋЕМ ОБИМУ ИЗЛАЗЕ У ОВОМ ЛИСТУ.

Д О С И Т И Ј Е О Б Р А Д О В И Ћ.

рођен 1739. у Чакову; умрло 1811. у Београду.

(Наставак.)

„Жеља к ученију — вели Доситије — била је начални узрок, да је он сву вољу изгубио, у оном сремском рају, то јест у Фрушкој Гори у Опову дуже пребивати“. . . С ђаком једним манастирским, по имену Атанасијем, избегне он о јесени из Опова, те преко Славоније оде у Загреб, где ће тражити прилику да пође у Немачку, а одонуд у Русију на науке.

У Загребу каже му домаћин, у којег стан узео беше, да има тамо „колеђијум (велика гимназија) влашкога (српскога) бискупа“, те како тежи за науком, могао би ту у школу ићи, док му се не јави згодна прилика за речени пут. И Доситије брже боље оде до управитеља, који га лепо прими — ал' га понуди да се поунијати; била је то гимназија владике унијатскога. Кад то чује Доситије, страх га спопадне, те безобзирце беж' он и отуда. Но, што му се због унијатства не даде у колегији, то му до некле учини брат домаћин Антун, ђак филозофије у Језуита; овај га стане учити давно жељеном језику латинском.

У том се позна Доситије са неким регементским свештеником, који се баш спремаше да до пролећа пође с регементом својом у Русију. Куд ће боље прилике од оте, помисли Доситије, те на понуду свештеникову оде с њиме у Петрињу, како ће после оданде у Русију. Ал' Доситију беше зар суђено, да најпре поживи сретне дане у свом драгом народу — пре нег што се да на даљне путе у свет. Пакрачки владика Грешљика (Софроније Јовановић) добив од другог свештеника неколико дуката више, оправи овога у регементу, а не мало час поменутог Доситијевог пријатеља из Петриње.

Кад не мога с овим, а он, нашав се из ненада с другим својим познаником, ђаком Гавром из Вукова — науми с њиме поћи у Беч. Обојица оду најпре до плашкога владике Данила Јакшића, који такођер намераваше у Беч, да као с њиме олакше прођу на томе путу. Но ствар испадне друга-

чије. „Овај блажени божји човек — пише Доситије — као да га сами бог на то упути, да му да савет, који ће благополучије целога живота његова причинити: представи му, да је мучна ствар тако далеки пут предузимати без довољно трошка. . . најбоље би било, рекне му, да гди школу држи за две или три године, може стећи коју стотину форинти,“ пак онда лако може поћи у Русију, а за сад упути га у Далмацију. Доситије послуша честитога владика и пешке оде из манастира Комоговине преко Велебита, покрај светога Микуле преко планине, пут Лике и Крбаве; пети дан пређе Вучјак планину и сиђе у манастир Крупу, те по препоруци тамошњег игумана Тодосија оде у Книско поље к проти Јовану Новаковићу и овога суседу попу Марку Бедову с Паћена, на буде учитељ при цркви светога Ђурђа. Ту проведе Доситије три године „с оним, како вели, божјим људма, три миле године.“

Далеко би нас одвело, кад би пак све овде навели, како Доситије хвали и превазноси у своме животопису тадашње честите тамо свештенике и онај дивни народ српски. И да није још из детињства онако силно љубио род свој српски — ту би доиста научио био, љубити га и до века назити. Па такав је народ српски у Далмацији и Боци которској и дан данас, само је жалост и штета, што ми слабо знамо за-њ, и мало разбирамо. То су вам и дан данас прави правцати синови јунака косовских, чисти овејани Србљи. Хоће-л кад бог дати, да се народ наш из ових крајева зближи и боље позна с њима! . . .

Кад истече трећа година и Доситије виде „у кеси својој око сто дуката венетских (млетачких) и чује, да у Светој Гори Атонској на гласу Евђе-није учитељ предаје на јелинском језику науку: ајде тамо помисли он. Опрости се са своји пријатељи и оде у Котор, како ће тамо наћи лађу да отплови у Грчку. Но, у Котору стане га хва-

тати грозница и подржа целе оне јесени и зиме. Намерив се онде на игумана манастира свете Петке из Мајина, оде к њему и пребуде тамо неко време, те „кад би га грозница пуштала, давао је четворој деци лекције“ за стан и храну, што је за то имао.

Црногорске владике Сава и Василије „имали су у Мајинах своје домове, винограде и маслине, и мало подаље на Стањевићи свој манастир и дворе“ па су често тамо долазили. Доситије се тако упозна с њима и састајаше се, кад су се год онде бавили.

Доситије и ако је изишао из манастира, држао се он и после свога чина свештеничког. Често је у цркви као ђакон служио и придике давао. Тако „о празнику воскресенија на Стањевићи служи он као ђакон с владиком Василијем и с многим другима литургију. Не имајући на таки славни празник нигде никога да запои“ — рећи ће владика Доситију — хоћеш да те запоим, барем да знаш да си у Црној Гори био (Бока Которска стајала је онда под владиком црногорским). „Што вам драго, мени је све једно, та сад та после“ — одговори Доситије, и владика га чај тас запои. А и је-л било лепше и за-њ Србина светије прилике, нег да у јуначкој Црној Гори тај велики, свети чин свештенички на се прими, да после као црногорски свештеник пође по свету, науке прибирати и свој народ просвећавати! . .

Еле дошло и пролеће, а Доситија никако да пусти грозница. Морале дакле, да се врати у Далмацију, не би-л тамо оздравио. Првашњи пријатељ му, прота Новаковић намести га у „лепом месту при здравој и целителној води, у ближњему селу Голубићу.“ Но како друге године удари онуд куга из Босне, пређе Доситије у село Косово, и буде месец дана у дому попа Аврама Симића. Ту му се даде прилика да први ред огледа рад књижевни, да што и сам напише. Читајући беседе Златоустове на дела апостолска, вадио је и бележио за себе из отих „нека места, која би му најугоднија била.“ Свештеникова најстарија кћи Јелена замоли га да јој што из те књиге просто српски напише. „Тада он све оно што је већ био за се преписао, преведе на просто, и за учинити да оној прекрасној девици читаће тога буде пријатније, расположи то на главе, почињући сваку по азбуки“. Тако је поникла потоња на гласу „Доситијева бугвица“,* коју стану пре-

* Писац ових редака има у рукама тај, још до данас нештампани првенац књижевне радње Доситијеве заједно с додатком, како је Доситије учио талијански. Ако буде среће и помоћи претлатничке — вољан је скорим на свет га издати. Уред.

писивати стотинама њих, и тако сразнесе и расплоди по свој Далмацији.“

„Ово је први повод и узрок — вели Доситије — да се у њему велика жеља зачне и роди: да му само дотле бог дарује живот, док што српски на штампану не изда, и прекрасним кћерима и синовом рода својега саопшти.

„И милостиви бог исполнио је желаније његово с лихвоју“ — Доситије изађе до послетка највреднији књижевник и велики учитељ и просветитељ српскога народа. . .

Из села Косова пређе он у манастир Драговић, а отуда у приморје, где пробави два месеца дана с младим свештеником неким поп-Лазом. Било је то баш уз ускршњи пост. Помажући му у служби, стане с њиме тамо људе исповедати и причешћивати. И гмете шта вели о том тамо честитом народу српском: „Оне доброте људи нити је где чути на свету ни видети! Дође са страхом да се исповеда, а никаква зла у животу није ни помислио; неимати ништа казати разве да је кад у среду и петак јео (за хиљаду година не би ко погодио, да му се некаже) рака! Ништа друго: или пасуља са зејтином. . . Ако ли је ко на злу времену, несташне јариће сатеривајући, опсовао: тај ти је, међу њима највећи грешник.“ Па таки вам је како рекосмо, тај наш тамо народ и дан данас: честит и племенит, и јуначан Србин до века. Међу оваки свети грешници проведе Доситије велики пост и празнује ускрс — а тај ускрс буде по томе и ускрс славе његове.

После тога ускрса оде у Трогир, оданде пређе у Сплет, и ту се укрца у једну месалонитску тартану (лађу морску) на отплови на грчко острво Корф. И од Корфа на до српског Београда дали су се по том дуги путу и предуги, које Доситије путова, обилазећи земље и градове по свету, прибирајући науку као вредна чела мед, па књиге пишући и свој народ просвећујући. . .

Приповедисмо вам, драги читаоци, мало на шире живот овога српског филозофа за детинства му и за младости, то доба борбе и патње му големе — не би-л ако иком другом, а оно млађем нараштају нашем било за углед и наук: како младом човеку ништа не може на пут стати, кад му срце тежне за знањем и просветом; кад му душа млађана жељно полети за виделом и истином, које ће кад тад овладати светом.

Изводити овако и на даље живот и догађаје Доситијеве читавог му века — било би, писати му на ново живот; а толико, да богме, да није места ни прилике у листу овоме. Сам је он собом најлепше описао живот свој и приљученија, и ко

вољу узима, нека потражи ту књигу (а и све остале му) и нека прочита. А ми ћемо још само летимице да пређемо за њим путем, да бисмо ухватили конач свему и по реду лакше пришли крају рада његовог књижевног и великога дела просвећења српског, које он поче, а други на-њ се угледаше и наставише, те настаде ново доба српске књиге и просвете — и, дај боже сретно било и дуговечно!

У Корфу буде 45 дана, научи нешто грчки; одслужи службу словенски у цркви свете Катарине, и отплови у Мореју у Патрас, обишав уз пут острва Занту и Кефалонију. Пређе у Навилеон а отуда стигне у Свету Гору. Нађе тамо у српској царској лаври, у манастиру Хилендару неколико калуђера Србаља „који се ва век века с Бугари инате и не могу да се погоде, чији је Хилендар.“ Али за ким је ишао, не буде га тамо. Учитељ Евђеније због неприлика од калуђера отишао беше из Свете Горе, школа престала и уче-

ници му се разишли кудкоји. Зато он, пробавив тамо јесен и зиму, науми после на острво Патмос, за које је слушао, да се тамо предаје јелински језик, сврне у варош Смирну (у малој Азији), где се позна са славним учитељем Јеротијем, који онде држаше „велику школу.“ Јеротије задиви се Доситију, кад чује, како је из далека света пошао за науком, заволи га и задржи код себе. У тој школи, вели Доситије, би „почетак његовог благополучија на овоме свету и његове давно жељане науке“. Ту положи темељ своје потоњем знању, научив јелински и напојив се дивном науком јелинских старих књижевника и просветитеља.

На измаку треће године, због рата, за који се поговарало, да ће Руси дићи на Турчина (што се за тим и збуде), остави Доситије Смирну, побојав се да не пострада у том рату од Турака, будући српски поп, на које они гледају као и на руске свештенике.

(Свршиће се.)

ЗАБЛУДЕ И ПРАЗНОВЕРИЦЕ У НАШИМ ПОСЛОВИЦАМА.

Од Ђорђа Мандровића, пароха пештанског.

(Наставак.)

У какво се коло ухватиш, онако играј.

Кад човек у ваљано друштво ступи, кад се у ваљано коло ухвати, онда нек игра као и дружина му; ма кад случајно у рђаво друштво западне, кад се с рђавима помеша, онда бома нека се окане игре! Јер отуд, што смо по несрећи поквареној и лудој браћи у руке пали, не излази то, да с њима морамо слепо држати и њихове будалаштине делити; на против, онда се ниште од разумног човека, да из таквог друштва иступи и да се са странпутице на остављени пут добродетели поврати. „Ако је неко луд, не буди му друг“; јер „Ко се с рђом дружи, вазда му се тужи“. Не бисмо ли ми оног човека за будалу држали, који би случајно у благо запао и не би се отимао, да се из њега извуче, но шта више по њему би се каљужао? Сви можемо пасти, али је у реду, да се наштимо, како ћемо устати. „Није срамота пасти, но не устати.“

Ал' шта ће рећи људи, кад чују, да смо ми наше, ако и рђаво коло и друштво изневерили, да смо отпали од странке, које смо се толико времена придржавали?

На то питање могу нам за одговор послужити ове речи немачког повесничара Ротека: „Отпадништво показује по правилу оскудицу у правом уверењу или у сталности карактера. Ко данас пориче или напада или само оставља оно, за које се јуче изразио, да ће поштовати и љубити или

које је јуче из дужности или из слободне привржености бранио, тај је или при пређашњем избору заставе лакомислено и ненаметно радио или је касније своје боље уверење жртвовао, т. ј. њему противно радио, из слабости или из страха или из самољубља или из покварености. У осталом има више случајева, где такви прекори не стоје, где је отпадништво са свим невино и непорочно, да, где је племенито и у дужност спада. Има застава и друштава, којима припадамо, а нисмо их сами слободно изабрали; има их, од којих оделити се може човек основног узрока имати или од којих оценити се у след догађаја, који ван наше воље и комбинације леже, постаје нуждом или бар правом; а има застава, које ако су по свом спољном појаву или по имену и исте остале, но ипак су свој првобитни дух, карактер и своју цел битно измениле, од којих дакле отпасти није невера и несталност, но шта више доследност и право постојање. Најпосле даровитом човеку, који тежи, да оно што је истинито и право упозна, одвећ лако може се догодити, да на путу поштеност и беспристрасног испитивања увиди, да је његов досадашњи правац погрешан, да се до вишег становишта у мишљењу и хотењу уздигне, да своје пређашње појмове даље прати и развија; и то је могуће, да се на путу испитивања на странпутице даде завести, да друго уверење добије и исти-

нито са неистинитим промени. И у једном и у другом случају с моралног гледишта ништа друго није но похвално, ако човек, који од свог пређашњег мњења отпаде, то јавно призна и без околишења дела по уверењу, које је најпосле придобио. Прекор гадног отпадништва против таквог човека подићи, била би велика неправда и лудост, по наособ ако отпадник својим отпадништвом још и штету себи нанесе. Поштујмо оног, који не зазира од прекора света и од тог, што ће раскинути са пријатељима и бољем уверењу следити, коме истина више вреди, но његово сопствено благостање и милије му је него пријатељ“.

У попа је дубок џеп. Поповска врећа никад се не може напунити.

То су наши стари право рекли. Јесте! у попа је дубок џеп и не може се напунити. Но ни себи ни од себе; у кога није данас џеп дубок? Где је тај адвокат, лекар, професор, учитељ, трговац, занатлија и земљоделац, у кога није џеп дубок, па можда и дубљи, но што је у многих попова? Да! је ли коме познат какав прости дворски калуђер, какав архимандрит, владика или патријарх, који се одрекао себе и свега у свету, а да му је џеп плитак? Нема таквих и на срећу их нема; јер као што је одвећ добро инглески научењак Бокл приметио „ниједна страст у свету није човечанству толико добра учинила, колико љубав према новцу“ и људи би се без ње „саразмерно у варварство повратили“.

Нека је дакле и „у попа дубок џеп“! Но са свим је друго питање: еда ли је, што је главно, тај дубоки поповски џеп и пун? Да ли је тако пун, као што је у многих адвоката, лекара, трговца? и т. д. Ко хоће да види, мора признати, да није. Има их сиротана, који горко и чемерно живе и који би много срећнији били, да су место богословије какав занат учили. Хоћемо ли веровати, да има свештеника, који из оскудице сами точкове и кола праве, који по вас дан на Дунаву рибу пецају, који ору, косе и врху? О чемерном стању многих свештеника може нас уверити и ова пословица: „Помоз бог попе код волова! Е мој синко, још да су моји“. Друга пословица да боме овако гласи: „Поповина царевина“. Но колико, има данас таквих парохија, где би поповима колико толико царевина била? То је можда само онде, где попа засуче руке до лаката, где је попа све пре, и орач и бантован и трговац само не свештеник, какав би требао да буде. А који се само свом свештеничком позиву посвети и на парохијалне приходе ослони, тај кубури и натеже као и сваки други мањи званичник. Дао би Бог! да је попин џеп пун; не би он онда прунуђен био,

да место семена јеванђелске науке сеје семе штељично; не би онда од бриге за себе и своју породицу заборављао на своју најглавнију дужност, на проповедање слова божјег и на поучавање својих парохијана. Кад год буде, да се наш народ од рђе отме и светао међу другим народима постане, биће само онда, кад свог свештеника тако наплати, да сигуран за себе и своју породицу, сву своју бригу може свом народу посветити. Само онда, кад поповина колико толико царевина буде, можемо се надати, да ће нам народ до научених и ваљаних свештеника доћи; јер онда ће без сумње и најдаровитији наши синови у чин свештенички радо ступати.

Не може ми се, да се овде једне будалаштине нашег народа не дотакнем.

Ма највећег лопова на путу срели, ма се с највећим изелицама и крвонијама народним на путу сукобили, наши људи из тога ништа рђаво по себе не изводе. Ма сретну ли на путу српског свештеника, е то већ мора неку несрећу значити. И да би ту несрећу од себе отклонили, прибегавају они свакојаким будалаштинама. Они бацају сламку за њим, они још и такву неку лудост чине, о којој кад би човек у поштеном друштву хтео говорити, морао би прво за дозвољење молити. Докле ћемо тако празновери бити? Да то чине мала и непаметна деца, па ни по јада; ал' то чине зрели људи, који се својим здравим разумом размећу. —

Како то да извинимо?

Храни коња као брата, а терај га као душманина. Подај коњу овса, а терај га ко пса.

С првом половином тих пословица слажемо се, мање с другом; јер је познато, да нашим људма често најздравији и најбољи коњ у аму о земљу груне и цркне само зато, што га одвише јуре и претерују. Коњ наше људе толиких новаца стаје, и с тог не треба да га терају као душманина и пса; он их хлебом храни и зато треба да га и хране и терају као брата и да не смећу с ума ову пословицу: „Коме жене умиру и коњи црквају, од тога никад не буде човек“.

Шта је тврђе од гвожђа, па га опет рђа изе.

Гвожђе је без сумње одвећ тврдо; тврђе је и од злата, сребра и бакара, но ипак није најтврђе, као што наведена пословица тврди. Челик, који из гвожђа и угљена постаје, много је тврђи од гвожђа. Дијамант пак, драги камен, који по својој садржини ништа друго није, но што и сваки други утаљ, само што је, као што се у науци вели, кристалисан, дијамант је најтврђе тело на свету.

у туђем оку види сламку, а у своје греде не види

Нама је неправо кад нас они људи на наше погрешке подсећају, који су сами пуни мана и погрешака и ми одбијамо њихове нападаје тиме, што им сопствене погрешке пред очи износимо. Е па шта би смо ми хтели? Ми би смо хтели да наши нападачи нису као ми слаби људи, но да су са свим безпрекорног живота, да су дакле нека виша, нека савршенија створења. Ми не трпимо, да нас нама равни грешници коре. Но шта нас се тиче ко нас кори, ако онај, који нас кори, право има?

И место што му се светимо, подсећајући га на његове погрешке, не би л' много паметније било, кад би смо му напротив благодарили што нам је услугу учинио и подсетио нас на оно, што нам ваља на себи поправити? Кад би смо паметни хтели бити, свакако би требали то да чинимо. Јер кад смо захвални ономе, који нас најљивим учини на донова који нас граде, за што да не би били благодарни и ономе, који нам открива мане и погрешке, са којих не мању штету трпимо.

(Наставиће се.)

ШТЕДЉИВА ДОМАЋИЦА.

(Свршетак.)

Ми овде не говоримо о домаћици, која има блага на расположењу, него о такој, која мора гледати, како ће крај с крајем ухватити. Да богме да би боље било, да и богате домаћице не расипају, него да сувишак сиротињи, кљастом и слепом дају, јер мало који богаташ да се није трудом и знојем сиротињским обогатио; али оставимо богаташе на страну, они се могу и разбацивати, па им неће штетити, а држимо се потребитијих редова, сиромашнијих домаћица, за које управо ове ретке пишемо.

Ми ћемо овде да рекнемо коју о томе, како домаћица може с мањим трошком добра јела на сто изнети; како може с мањим приходима штедети, а да се не трпи оскудица у ономе, што је нужно.

Штедљива домаћица ће с мањим новцем мужа и децу ваљано исхранити, јер она зна, како се у кујни треба свачим користити. Што се у раскошној, разметљивој кујни баца, то малену, штедљиву кујну може издржати. Обична храна у грађанској кући је: чорба, месо и зеље. Ова јела може и сиромашнија домаћица редовно на сто износити, ако само знаде новцем добро расположити, и ако разуме јела и све субстанције (састојке), којих имаде у њима, добро употребити. Ако и једно и друго знаде, онда не мора тражити јевтиније сурогате (јела и пића која замењују друга, на прилику: цигурија у место праве кафе) и не мора кубурити, него може онолико јестива на сто износити, колико је потребно.

Једна од онајужнијих ствари кујнских је — маст, јер без ње нити је јело укусно, нити се може ваљано сварити. Маст се добија: из млека, дебелих говеђих бубрежака, сланине, јагњећег лоја и репе.

Да је среће, да наши људи држе краве, па да им жене знају из млека све оно правити, што се из њега даде начинити, онда ни једна кућа, осо-

бито сеоска не би била без „путера“, и овај би био јевтинији од масти, али овако је он у нашим крајевима скуп, те га ни богаташке куће не употребљују за машћење.

Друге врсте масти употребљују где где у Немачкој, али ни тамо не могу да се одомаће, јер или скупље стају од путера и свињске масти, као маст која се добија из говеђих бубрежака, или су неукусне, као маст, која се добија од јагњећег лоја и од репе, и која ма како да се водом испере и над тихом ватром истопа, ипак таки „шмог“, рђав укус задржи, да се не може употребљавати.

Најобичнија маст, која се у нашим крајевима употребљује, маст је свинска. Ова маст истина није тако скупа, али сиротињска кућа није кадра ни ове масти довољно набавити.

Шта дакле да ради штедљива домаћица, која не држи крива, те нема довољно путера, или која хоће и од свињске масти да што мање употреби, или која ни ове довољно не може набавити? Како да се помогне? Она треба да, кад год само може, маст из масног јестива на страну оставља, заштеђује. Ако је чорба или печење масно, треба ону сувишну маст оделити, па је другом приликом, у другом јелу употребити. Не треба ни једна кап да иде у штету. За то ће добра домаћица, ако јој је и како могуће, бар дванут у недељи меса куповати. А каква меса? Ако купује као у господским кујнама, обично само мршаво месо, да би могла лепе „шницле“ добити, ако коље мршаве голубове, кокошке и другу живину, онда јој да богме треба много друге масти, да их замасти. За то ваља да купује, ако је само можно, што дебље месо. Штедљива домаћица неће ни кости неупотребљене бацити. Она их исецка на ситно и бува их неколико сати у води, и отуд добије чорбу, којом може зеље залити...

Штедљива домаћица дакле гледа да што мање маст из кацице употребљује, или да је из дућана купује, него да је што више из самих јела добије. Ако, може бити, дебља говеђина, дебља гуска или ти патка више кошта, то се машћу, која се добије, накнада, шта више добитак постигне! Домаћица из дебелог меса и из костију добије масти, којом може друга јела замашћивати. Има многих биљних јела, која, кад их куваш са сухом кобасицом, с кости од шунке, с месњачом, сухим месом не требају даљег замашћивања.

Штедљива домаћица неће само у масти штедети, него ће и иначе особито пазити на она јела, која остану иза стола. Не треба ништа да оде у штету, што год се још даде употребити. Она ће то или погрејати, или ће им дати други облик, другу форму. Тако се од меса, што је од стола заостало, даде ваздан других јела начинити. Јела, која се лако укваре, или која, кад се охладе и више сати стоје, крпа и несварљива постају, треба у малој, за један ручак одмереној количини зготовити. Међу кујнским остатцима штедљиве домаћице нећеш никад наћи таквих ствари, које су за јело или за ма какво употребљење. Што се и оле даде употребити, то штедљива домаћица употреби. Где на ђубришту наћеш сировог или скуваног зеља, коре од хлеба, од сланине или од шунке, или шта више комаћа и масти, ту знај да је домаћица или богата или рђава.

Маст, која остане од јела, ако ни зашто, може се употребити за мбче или за прављење — сапуна.

Зарад добивања масти нужно је, да у кући има бар дваред у недељи меса. То је за куће, којима то може бити. Оне, којима не може бити, могу се испомоћи другим јелима, у којима има истих састојака као и у месу. Тако на прилику беланчевине и кончаника (кртижа) има у млеку у облику сирака, у житу (у прекрупљеној шеници и непросејаном брашну) у облику биљне беланчевине или албумина и лепка, у пасуљима у облику биљног сирака или легумина; осим тога у биљкама има много минерала, као: соли, фосфорних и сумпорних спојева, који и у месу и јајету главни део хране сачињавају. Биљке могу, ако нема меса, особито кад су замашћене, да потпуно човека исхране, и дају телу оне

састојке, који су нужни за прављење крви и топлоте. Само неких месних састојака нема у свима биљкама. Ту онда треба употребити биљке, које имају сличних састојака, на прилику: жито и пасуље. Сочиво, грашак и боб, хељда и овсеница када се замасте, црн хлеб и сланина могу човека са свим исхранити. Кромпир, фино, бело брашно, пиринач и слично јестиво, у ком нема гушица (азота), који телу топлоту даје, не могу човека исхранити; зато се морају спојити с другима, који имају гушица и беланчевине, на прилику: пиринач с млеком, с говеђом чорбом; кромпир са чорбом, месом, млеком или мехунастим биљем могу човека да исхране — на када домаћица маст од чорбе, коју је заштедела, помеша са зељем, то му улије један део оних састојака, којих има у месу.

Још нешто има се напоменути домаћици, која хоће да буде штедљива. Обично мисли се, да су она јела најпробитачнија, која су најјевтинија, и која се на најјевтинији начин зготовити дају. Ово мњење је погрешно. Ми кажемо: Не треба куповати јевтину храну, јер од ње много више треба, да човек своју потребу намери, да здравље и снагу своју одржи; добро изабрана храна, ма и скупља била, најздравија, најбоља и најјевтинија је. Која домаћица друкчије ради, која се јагми само за оном, што је јевтино, ту ће све скупље стати. „Тврд скупље плаћа!“ ...

Но поред штедљивости треба домаћица да буде и милостива и племенита срца. Она не треба да од сиромашка укида. Она треба да сваки народни завод, свако народно подuzeће по могућству потпомаже. А то ће учинити моћи само онда, када разумно кућу своју води, када је штедљива.

Ово за сада написасмо о штедљивој домаћици. Другом приликом писаћемо још више о овој ствари. Питање о домазлуку на све стране се живо претреса. У Немаца има ваздан писаца, који су читаве књиге о домазлуку написали. Ми ћемо се тим књигама користити, као што смо то и при писању овог чланка учинили, и шат бар покренемо наше домаћице, да о себи и своме важном задатку почну размишљавати, па ако то учинимо, онда ћемо у својој писалачкој души умирени бити. ≡

В А Љ А К.

Има доста земљорадника по нашим крајевима који не само да не употребљавају овај алат у своје пословању, него шта више не знају ни да се гдегод њиме земљорадници служе. Истина чудно је, али на жалост истина је. Овима се не може

дакле ни замерити, што тога алата у својој радионици не употребљавају, али тим више онима може се приговарати, који имадоше прилике, упознати се с том справом, а овамо је и опет код њих међу другим алатом не виђамо. Ови сигурно држе,

е је то излишна справа у земљорадњи, кад се је не лађају. Ако је тако, варају се. Ваљак је веома нужна и корисна справа по земљорадника, јер без њега није могуће — осим ретких случајева — онако приправити и уредити земљу, као што то треба, ако се хоће да постигне жетва, која ће наплатити уложени труд око гајења усева.

Шта је посао ваљка у земљорадњи? — Мрвљење, сабијање и поравнивање земље и по некад затривање семена.

Ваљак дроби и разбија оне бусе, које није у стању да смрви дрљача. Ваљком или боље да кажемо ваљањем очуваће се млади усев од погибије, ако се после голомразице или суве зиме прибије раскокана њива. Ваљком се разбија она кора, што се после нагле кише на засејаној ораници ухвати и под којом проклијана семка мора да угине, ако јој се овако пут не отвори. Крторовине, док су још свеже, најлакше се ваљком поравнају, кад се на ливади кртине (иначе веома корисне животиње) појаве.

То је посао ваљка, него инак веома их је мало, који све ове послове ваљано обављају, и то за то, што су већом страном несавршени — лоши.

Најчешће долазе ваљци направљени из дрвета. Краће или дуже подебело вретено метне се у оквир, па онда је то ваљак. Ови су ваљци готово у век сувише дугачки према својој дебљини. То не ваља. Јер ваљак ради само онда добро, ако целом својом дужином земљу додирује дакле кад се и према неравнини подаје. На по све равној њиви истина може добро радити, али на неравној радиће у век само рђаво и лоше. Најбоље ради онај ваљак, што је састављен из самих гвоздених колеса. Тај ваљак зове се „кроскил“. Не знам, од куд му то име, тек под тим именом долази у трговини. Тежак је 12—20 цената и треба четири добра коња. Оваки ваљак најбољи је, али је и најскупљи, те га на њиви нашој не ћемо моћи пре употребљавати, док се не почнемо удруживати и заједнички алат набављати и заједнички земљу радити.

За овима долазе ваљци, састављени из шупљих гвоздених чланова. И ови су доста тешки, али и

опет не могу да у век својом тежином раздубе тврђе бусе. За то имају обично изнад себе један сандук, у који се може набацати земље, колико је од потребе, да ваљано ради.

Ваљак, који је састављен из чланова, било дрвених или гвоздених, у век је бољи од онога, који је из једноставног вретена.

По нешто сличности са оним тешким „кроскилом“ има једна справа, коју прозваше „јежом“ тамо, где се наши њоме служе. Тај јеж то је прости дрвени ваљак, од прилике један хват дугачак и око десетак палаца дебео. Али у наоколо око тога вретена позабијани су јаки гвоздени клинови, који се забадају у бусе, кад се то вретено у оквиру врти. Обично је та справа састављена из два така вретена, која су тако удешена, да једно друго чисти од буса, које би међу клинове запале.

Тај „јеж“ ради на тврдом земљишту много силније, него икаква дрљача. И поврх јежа се може наместити сандук за оптерећивање по потреби.

Ово сам имао да кажем о ваљку. Још морам приметити то, да се исти може најлакше заједнички набавити и узајамно се њиме служити за то, што не треба често, што се на дан њиме може много урадити, те се није бојати, да ће други спречник пропустити згодно време за ваљање. А кад се ко одважи на заједничко куповање, онда треба узети само оно, што ваља. Што је нужно, па још ваљано, оно није никад скупо. Скупо је само оно, што не ваља, а најскупље је оно, што купујемо без потребе. Добар алат није никад скуп. Него треба знати, који је добар. Неки мајстори те струке праве некакву разлику између ваљка за велика имања и ваљка за мање поседнике, те праве за оне тешке гвоздене ваљке, а за ове друге по њиховом мњењу могу поднети и лакши. — Глупост! Као да је буса на њиви мањег поседника мекша од оне на њиви великога. Али да, они терају своју спекулацију, хоће да имају више муштерија за своју робу. На послетку не можемо им замерати, тако је свуда; треба тек пазити, шта узимамо и од кога узимамо. Ово важи за свакога, а највише за простога ненаученога земљорадника, од кога не закида само онај, који с њиме никад посла нема!

Л И С Т А К.

ШТА БИВА ПО СВЕТУ.

Наши крајеви.

Нови Сад 21- јуна.

Избори посланика за српски народни конгрес обављени су, свугде осим у дијецези бачкој, где је администратор епархије, по своме ћефу тумачећи изборни закон, одоцнио са

сазивом епархијског административног одбора, коме по ренкрипту припада право одређивања, изборнога рока тако, да ће се по Бачкој бирати посланици тек на Иван-дан. Са досадањим изборима можемо се у главном задовољити, и ако нам није најмилије, да су где-где изабрани за посланике људи, који су у борби, што је народ за ове две године с угарском владом и злосретним одметницима калуђерима

водио, у највећој пакости стајали уз противнике народа и његове будућности. Међу тим смо уверени, да је дотичним само обманом простога народа пошло за руком отворити си пута у сабор, на коме ће се по свој прилици врло озбиљне ствари, што дубоко засецају у живац народног живота претресати и уређивати, и на коме би за то баш ваљало да саборишу све сами искрени и истински пријатељи народа и његове будућности. Ми се надамо, да ће такви заблудели чланови сабора, увидети, ако то нису до сада могли или хтели, да им је сав досадањи напор око тога, да оснаже кадуђерштину и да зауставе напредак нашег просветног и првеног живота, како би лакше могли задовољити своје несите жеље и тежње — да им је сав напор био без успеха, и да ће од сада бар винути се у крило свога народа, који и грешницима уме да опрашта. А томе им је прва прилика на самом сабору. —

(Угарски сабор.) Др. Мих. Полит-Десаичић, посланик панчевачки на угарском сабору, држао је приликом расправе о изборном закону јуче врло красну и знамениту беседу, која трајаше читав сат. Говорио у духу напредњачком — либералном, као што се по себи разуме. Говором својим учинио је на Мађаре такав утисак, да је председник иза његова говора седницу на пет минута одгодио, и да су му левичари и крајни левичари честитали и у коло своје га позвали. Евала Политу!

Страни свет.

(Чешка.) Како су расписани избори за све земаљке саборе у оној половини монархије, то је и у Чеха отпочело изборно кретање. Но како су Чеси подељени у две странке, старочешку и младочешку, то се обе странке обраћају сада на народ, да избором посланика посведочи, да ли одобрава политику старочешку, које се до сада придржавао или политику младочешку. Битна је разлика међу њима ево ова: Старочеси држе, да ваља давати отпор Немцима који тамо узеше узде, као овде код нас Мађари; али да не треба ићи у сабор земаљски ни у државни сабор у Бечу (тако звана пасивна опозиција). Младочеси хоће да у сабору и у државном већу терају опозицију против Немаца. Као што се види обе странке у главном хоће једно и исто, само се разликују у начину, на који мисле да постигну цел. — Свакако је пак у интересу чешког народа, да се обе странке мало више штеде, но што су то у последње време чиниле. Старочеси ће, као и до сада, одржати меџдан.

(Пруска.) Бизмарк се баш ни мало не осврће на веројатно осећање до осам милијуна католика у држави. Није доста што је дао донети закон, по коме има у шпагу све католичке владике, од којих је тројицу затворио; него сада већ поставља по закону, који је на прошлом сабору од ове године донесен, за администраторе у дијецезама затворених владика световне људе и то своје чиновнике. — Како ли је папи у Риму, кад о овим стварима слуша.

(Шпанија.) Војска претендента дон Карлоса, који се сам својом вољом и својом милошћу већ прогласио за краља именом Карла VII, потучена је последњих дана тако, да су када неби само-избраног краља пријатељи помагали и новцем и џебаном и потицали на истрајање, за неко време махнуо се Њорави посла, којим себи невајди а народу и земљи шкоди. Али маре ти претенденти за народ.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Спаљен вештац и вештица!) Једне американке новине јављају из Мехиканске, да је један званични своје настој-

нику поднео извешће, како је некога Џона Бонилу за то што је вештац, и жену му за то што је вештица осудити и спалити дао! Званични мексикански лист потврђује ово додајући, да је поменути званични приморан био још и другу стару жену и сина јој због исте кривице спалити дати!

(Предавање Јоце Стефановића Виловског.) Мајор Јоца витез Стефановић Виловски предавао је у бечком геолошком друштву „о исушењу низина на Тиси и у Банату“, и то је предавање поменуто друштво у штампу дало, те се може добити.

(Најновији начин сахрањивања.) У последње време престано се претреса питање о сахрањивању мртваца. Неки хоће да заведу стари обичај, по коме су мртва телеса људска спаљивана. Један Немац начинио је справу, пећ, у којој може за неколико тренутака мртво тело људско спалити, у прах и пепео га преобратити. А трошак за то износио би 5 талира или 7 фор. 50 новч. а. вр.

Други неки Немац предлаже сада друкчији начин сахрањивања. Он је правио покушаје, опите са животињама, па вели, да кад се кајом обложе, ма како да су смрдиле, смрад одмах престане, каја се окамени, а лешина се врло дуго одржи, и тек после врло дугог времена преобрати се у прах и пепео. Он је тај опит правио са рибама, и сада предлаже, да се тај начин и при сахрањивању људи употреби. Мртвац би се обложио кајом, и одмах би сваки и најмањи смрад од њега престао тако, да би га могли држати у соби, одаји, банити или где год би хтели. Мртвац не би никад изгубио свога облика, тако да би и најпозвији потомци, када би одвалили кају, пред собом имали праву слику и прилику свога прамеда. Таких су слика нашли у Херкулану, варош у Италији, коју је гора Везув ватром и лавом засула, па је тек сада ископавају.

Кајом обложени мртваци могли би се закопати, или као што поменути Немац предлаже, у сандуке од каје метати, па у видове, понајбоље у црквене узиђивати, јер свет и онако воли да мртваце поред цркве сахрањује. Да би ти видови јаки били, о томе нема сумње, јер каја је за зидање боља него и који камен, она се тако скамени, да је не може ни која вода пролопати. Ни цена том начину сахрањивања не би била велика, јер тај Немац вели, да се не мора узети чиста него с неском и шљунком помешана каја.

О Г Л А С.

ЗА УКВАРУ (КИЛУ)

нема боље помоћи осим мојих потпасача који су најбоље врсте. Наручбине се шиљу уз нахнаме по пошти, али ваља и поручити с које је стране фалер, спуштали се доле, и меру око тела.

Фине рукавице, само 1. фор. 10. нов. пар и то само на то једно за добро припознато место код

Аугуста Циглера,

лебарска улица у Новом Саду.

ПРЕТПЛАТНИЦИМА У СРБИЈИ.

На многе рекламације 16-ог, 17-ог, и 21-ог бр. јављамо по други пут да су исти бројеви Гл. Народа узашћени у Београду, и да би с тога узалудно шиљали ове бројеве. **Ад. Гл. Нар.**

ВЛАСНИК „ЗАДРУГА ЗА СРПСКУ НАРОДНУ ШТАМПАРИЈУ“. — УРЕДНИК: **Владан Арсенијевић.**